

Вовк В.Н.*

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС І ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Головна ідея статті - проблема інформаційної безпеки держави ефективно розв'язується лише на основі національного інтересу. У демократичних суспільствах національний інтерес є основою стратегічного планування і вироблення політики безпеки. Національний інтерес корелюється з поняттям суверенітет. Значною мірою імітаційний характер інституційного будівництва в Україні аж ніяк не сприяє виробленню когерентної інформаційної політики. Невизначеність національного інтересу наражає політику інформаційної безпеки на стратегічні ризики.

Ключові слова: інформаційна безпека, суверенітет, національний інтерес.

Основная идея статьи – проблема национальной безопасности государства эффективно решается только на основе национального интереса. В демократических обществах национальный интерес является основой стратегического планирования и формирования политики безопасности. Национальный интерес коррелируется с понятием суверенитет. В значительной степени имитационный характер институционального строительства в Украине не способствует выработке когерентной информационной политики. Неопределенность национального интереса наталкивает политику информационной безопасности на стратегические риски.

Ключевые слова: информационная безопасность, суверенитет, национальный интерес

The main idea of the article is to show that the problem of the national security of the state can effectively be solved only on the basis of the national interest. In the democratic societies the national interest is the foundation of the strategic planning and the formation of security policy. National interest correlates with the notion of sovereignty. To the great extent the imitative character of the institutional building in Ukraine does not promote to form the coherent information policy in the country. Uncertainty of the national interest leads the information security policy to strategic risks.

Key words: information security, sovereignty, national interest.

Проблему інформаційної безпеки не можна розглядати у відриві від проблеми національної безпеки держави як такої. Вона ефективно розв'язується лише на основі національного інтересу. У демократичних суспільствах національний інтерес є основою

* кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

стратегічного планування і вироблення політики безпеки, в тому числі й інформативної, що стає можливим лише за умов політичного консенсусу і усталеної політичної ідентичності у межах національної держави. Виняткову роль при цьому відіграє суверенітет держави. Проте навіть через 19 років після проголошення незалежності він залишається zagrożеним, причому як ззовні, так і зсередини. Можна скільки завгодно виробляти теоретичні моделі інформаційної безпеки. Проте їхня ефективність залишатиметься сумнівною, якщо базові цінності держави будуть перебувати у стані перманентного обговорення. Адже нерозв'язаність засадничих політичних і правових проблем буде лише мультиплікуватися у дискусіях, що є результативними лише в усталених соціально-політичних системах.

На цьому варто зупинитись докладніше. На жаль, у процесі розбудови демократичних інститутів поширилось хибне уявлення, згідно з яким норми права розглядаються у відриві від цього такого ключового поняття як суверенітет. Але без нього не може існувати жодна правова норма. Державний суверенітет завжди передбачає монополію на рішення. З цього погляду так звана конституційна реформа 2004 року фактично підірвала право на монополію рішення і тим самим поставила його під загрозу. Адже важко було встановити, хто є суб'єктом суверенітету, хто має виняткове право ототожнити себе з нацією й отже прийняти виняткове рішення у разі серйозної загрози. Хто визначатиме зміст громадського порядку і безпеки – політико-економічні групи, так звані клани, чи підбурювана ззовні і зсередини регіональна анархія. Ми були свідками спроб узурпації суверенітету політико-економічною олігархією на основі демократичних процедур. Сьогодні спостерігаємо іншу крайність, спробу вибудувати так звану вертикаль влади з авторитарною домінантою. Якщо таку вертикаль буде побудовано, інформаційна безпека дедалі більше вимагатиме розширення зони таємного, герметичного, звуження рамок політичного діалогу, що за умов граничної відкритості сучасного комунікативного простору, у добу існування таких комп'ютерних мереж як Facebook і Twitter, призведе лише до підміни інформаційної політики архаїчними пропагандистськими стратегіями.

З іншого боку, демократичні цінності і свободи внаслідок своєї очевидної привабливості нерідко перетворюються на предмет всіляких політичних спекуляцій. Це - один з численних ризиків, які містить у собі представницька демократія, що її найвищим уособленням є парламентаризм. За умов недорозвиненості інститутів громад у посткомуністичному суспільстві, (до яких, безумовно, належить і Україна), браку справжньої колективної автономії мандат громадської довіри лише легітимує «чужий» вибір. Дуже часто важливі політичні і економічні рішення, що ними визначається доля людей на багато років уперед, приймаються кулуарно і не є рівновагою публічно висловлених думок або соціальних і економічних інтересів різних соціальних груп. Дедалі більше пленарні засідання, пленум втрачають своє первинне значення, перетворюються лише на піар декорацію. Профільні комітети і комісії стають заручниками політичних інтриг - а нерідко прямого або опосередкованого підкупу депутатів, таємних домовленостей. Відбувається роздрібнення влади між всілякими лобі, традиція колективного узгодження інтересів владних еліт подається під машкарою мандатної демократії. Чи можна в такому разі говорити про відповідність багатьох парламентських або урядових актів національному інтересові.

Крім того, політичні партії дедалі більше бюрократизуються. За таких умов годі говорити про відродження ідеологічних партій. Профанується сама ідея народного представництва, а отже й ідея народного суверенітету, притаманної республікам як таким. В такий спосіб парламентаризм та його обов'язкові притаманності, такі як свобода преси, депутатський імунітет втрачають сенс, радикально підривається довіра до парламенту як

інституту, знецінюється його статус. Значною мірою імітаційний характер інституційного будівництва в Україні аж ніяк не сприяє виробленню когерентної інформаційної політики, яка б сприяла успішній реалізації євроінтеграційної стратегії. Ось чому, наприклад, часто-густо висновки Венеціанської комісії щодо деяких законодавчих актів України, рішення ПАРЄ стосовно проблем, пов'язаних з дотриманням основних громадянських прав перетворюються на аргументи у внутрішньополітичній боротьбі.

Коли ми говоримо про суспільство як про структуроване ціле, то маємо на увазі на-самперед здатність різноманітних легальних соціальних груп ефективно впливати на дії влади. Брак структурованого суспільства значною мірою заважає виробленню національної ідентичності. Внаслідок цього вкрай складно артикулювати національний інтерес і адекватним чином репрезентувати і захищати його в умовах міжнародної конкуренції держав. І за попередньої влади, і нині залишається проблема так званого «єдиного голосу» України за кордоном. Досвід європейських країн засвідчує, що брак національного консенсусу практично унеможливує здійснення ефективної інформаційної політики. Так, скажімо, Франція двічі в новітній історії потерпала від цього. У 1940 та 1958 роках. У 1940 вона стала жертвою нацистської агресії. А у 1958 ледь unikнула громадянської війни через взаємовиключні розуміння «алжирського питання» різними представниками правлячої еліти.

Ясна річ, що за умов неартикульованого національного інтересу, інформаційні загрози можуть бути визначені лише на загальнотеоретичному рівні. Наприклад, постає питання, яким чином мають бути репрезентовані засади зовнішньої політики у медійному просторі. У цьому контексті виразно проглядає суперечність між приватним правом і загальнонаціональним інтересом. Часто-густо інформаційна політика держави стосовно електронних ЗМІ стає заручницею пасивного відтворення чужоземних комерційних проєктів, а подеколи й опосередкованого ідеологічного впливу, дії так званої *soft power*. Брак консенсусу щодо проблем національної історії фактично нівелює будь-яку модель інформаційної безпеки у ЗМІ й послаблює позиції країни в інформаційній війні.

Навіть у такій країні як США, де проблему національної ідентичності давно вирішено і немає фундаментальних оскаржень базових цінностей з боку суспільства, ряд високопосадовців, в тому числі держсекретар Гіларі Клінтон, звернули увагу на надмір так званих «голів, що говорять» в інформаційних телепрограмах і брак фундаментальних діалогів фахівців як проблему національної інформаційної безпеки. Як контрприклад наводилась діяльність кампанії «Аль-Джазіра». Й справді. У добу інтернету безальтернативність думок знецінює політичну інформацію як таку. Інформаційна війна набуває нових рис. Слід констатувати, що на українському ТБ вже давно зникли фахові передачі, присвячені міжнародним справам (на каналах СТБ, 5-му). Натомість спостерігаємо профанацію багатьох міжнародних сюжетів на всіляких ток-шоу. Очевидно, річ у тім, що власники каналів й відповідно редакційні відділи не можуть зорієнтуватись у карколомній зміні зовнішньополітичних пріоритетів, хоча б тому, що самі кочують по політичних командах.

Отже, неможливість чітко визначити національний інтерес у геополітичному, внутрішньополітичному, економічному, та правовому аспектах наражає політику інформаційної безпеки на стратегічні ризики з непередбачуваними наслідками.